

"Ulema-i müteahhirînin mezhebine göre İY"da vakfedilmez..." Ulema-i mütekaddimin ve ulema-i müteahhirînin alimleri kimlerdir? Hangi devirde başlar ve ne zaman biter bu nesil?

"**Muhkem**" anlamı açık, kesin, ifade ettiği mâna tek olup, açıklanması için başka delile ihtiyaç olmayan demektir.

"**Müteşabih**" birden fazla mana ihtimali olduğundan, anlaşılması için başka delile ihtiyaç hissettiren, manası hakkında kesin bir hüküm verilemeyen ayettir.

Müteşabih, şibh (benzerlik) kökünden gelip mânalar birbirine benzeyip içiçe girdiğinden, şüpheye yani değişik ihtimallere yol açmayı ifade eder. İnsanın aklının, duyularının sınırlı olduğunu düşünürsek, bu konumda olan insana hitap eden ilahî kelamın müteşabihler ihtiva etmesinin kaçınılmaz olduğu açıkça ortaya çıkar.

Müteşabih lafızlarla Yüce Allah, insanlara tamamını kavrayamayacakları meseleleri, teşbihlerle, muayyen bir nisbette, farklı seviyelere göre daha farklı şekilde anlaşılacak tarzda bildirir. Müteşabihlerdeki bu izafî durum, dinin değişmez gerçeklerine zarar vermez. Zira Allah sabit gerçekler olarak, biz yükümlü insanlardan istediği akaid, ibadet, ahlâk ve ahkâma dair esasları muhkem ayetlerde bildirmiştir. Müteşabihlerle ise bazı "nisbi hakikatleri" bildirmek istemiştir.

İşte Kur'an ve hadiste geçen Allah hakkındaki müteşabih ifadeler hususunda Ehl-i Sünnet alimleri **mütekaddimin** (öncekiler) ve **müteahhirin** (sonrakiler) şeklinde iki ana ekole ayrılmışlardır.

Mütekaddimin alimleri, daha ziyade **Selef-i salihin** diye bilinen ilk üç asır alimleridir ki, bunlar **sahabeler**, **tabiin** ve **tebe-i tabiin**lerdir. Bu ekolün temel fikri; müteşabih ayetlerin tevil ve tabir edilmeden iman edilmesidir. Yani ayet ve hadislerde geçen ifadelerle teşbih ve teccime kaçmadan, aynı ile iman etmek ve bu ifadeler üstünde fazla kafa yormamak bu ekolün temel yaklaşımıdır. Bu ekol itikadi sahada nakilci, ameli konularda reycidirler. Yani imana dair konularda asla tevil ve tabire geçit vermezlerken, ameli konularda alabildiğine tevil, tabir ve içtihadtan yanadırlar. Selef-i Salih'in Kur'an'a haşiye yapılmasına karşı olmaları bu cihettedir.

Müteahhirin uleması ise, İmam **Eşari** ve **Maturidi** ile başlar günümüze kadar gelir. Bu ekol itikadi alanda reyci, yani tevil ve tabir taraftarı, ameli alanda ise Selef-i Salihi taklit ediyorlar.

Bu ekolün itikadi alanda Selefe muhalefet etmesinin ciddi ve haklı gerekçeleri vardır. Bunlardan en önemlileri Yunan felsefesinin İslam alemindeki ciddi

tahribatlarına set seçmek, Kur'an içindeki müteşabih ifadeleri kullanarak avam insanlarda fitneye sebebiyet veren teşbih ve tecsim firkalarının önüne geçmektir. Bu ve buna benzer sebeplerden dolayı tevil ve tabire izin verilmiştir.

Selef-i Salih dönemlerinde böyle içtimai yaralar ve sakıncalar olmadığı için, tevil ve tabire ihtiyaç ve gerekçe hissedilmemiştir. Zaten her iki ekol de hak ve sadık ekollerdir. Ulemâ-i müteahhirînin Kur'an'a haşiye yapılmasına müsaade etmeleri de bu manayadır.

Üstad Hazretleri Ehl-i sünnetin, müteahhirin ve kelim alimleri ile aynı görüşte ve aynı çizgidedir. Bunun en güzel ispatı Risale-i Nurlarda o müteşabih ifadelerin tevil ve tabir edilmesidir.

Bu ayetin kıraatini müteahhirin alimleri "**Allah'tan ve ilimde ileri gidenlerden başkası bilemez.**" şeklinde tevil etmişler ve teville kapı aralamışlar. Yani vakfede durmayarak tevili meşrulaştırmışlar. Selef-i salihin vakfede durduğu için "**Allah'tan başkası bilemez.**" demişler ve tevilin yolunu kapamışlar.

Üstad Hazretleri bu hususta şunları söylüyor:

"Sual: Mebde ve me'haz itibarıyla "rikkatü'l-kalb" manasını ifade eden bu iki sıfatın Cenab-ı Hak hakkında kullanılması caiz değildir. Eğer mana-yı hakikatlerinin lazımı ve neticesi olan in'am ve ihsan kastedilirse, mecazda ne hikmet vardır?"

"Cevap: Bu iki sıfat -"yed" gibi- mana-yı hakikileriyle Cenab-ı Hak hakkında kullanılması muhal olan müteşabihattandır. Müteşabihatta, mana-yı mecazinin, mana-yı hakikinin lafzıyla, üslubuyla gösterilmesindeki hikmet, insanların meluf ve malumları olmayan manaları ve hakikatleri zihinlerine yakınlaştırıp kabul ettirmekten ibarettir. Mesela "yed"in mana-yı mecazisi insanlara me'nus olmadığından, mana-yı hakikinin şekliyle, lafzıyla gösterilmesi zarureti vardır.(...)"(1)

"Ve keza, itikadda da tatil ifrattır, teşbih tefrittir, tevhid vasattır."(2)

"Birincisinin meâli gösteriyor ki: Ehl-i dalâlet müteşabihat-ı Kur'âniyeyi yanlış te'vilât ile tahrifine ve şüpheleri çoğaltmasına çalıştığı bir zamanda ilimde rüsuhu bulunan bir taife o müteşabihat-ı Kur'âniyenin hakikî te'villerini beyan edip ve iman ederek o şübehatı izale eder. Bu küllî mânânın her asırda mâsadakları ve cüz'iyatları var. Harb-i umumî vasıtasıyla, bin seneden beri Kur'ân

aleyhinde terâküm eden Avrupa itirazları ve evhamları âlem-i İslâm içinde yol bulup yayıldılar. O şübehatın bir kısmı fennî şeklini giydi, ortaya çıktı."

"Bu şübehatı ve itirazları bu zamanda def eden, başta Risalei'n-Nur ve şakirtleri görüldüğünden, bu âyet bu asra da baktığından, Risalei'n-Nur ve şakirtlerine remzen bakmakla beraber, ulema-i müteahhirînin mezhebine göre **إِنِّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ خَاسِرًا** da vakfedilmez. O halde makam-ı cifrîsi aynen **إِنِّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَىٰ** 'nın makamı gibi bin üç yüz kırk dört (1344) ederek Resâili'n-Nur ve şakirtlerinin meydan-ı mücahede-i mâneviyeye atılmaları tarihine tam tamına tevafukla onları da bu âyetin harîm-i kudsîsinin içine alıyor. Hem haşrin en kuvvetli ve parlak bir burhanı olan Onuncu Sözün etrafa yayılması tarihine ve Kur'ân'ın kırk vech ile mu'cize olduğunu beyan eden Yirmi Beşinci Söz'ün iştiharı hengâmına, hem **إِنِّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَىٰ** 'nın makamına tam tamına tevafukla bakar. Eğer mezheb-i selef gibi **إِنِّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَىٰ** da vakıf olsa, o halde **الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ** 'deki şeddeli , iki sayılsa bin üç yüz altmış küsur ederek Risaletü'n-Nur şakirtlerinin bundan on beş yirmi sene ve muhakkikane olan ilimlerine ve imanlarına remzen baktığı gibi, şeddeli , asıl itibarıyla bir , bir sayılsa bin iki yüz on iki (1212) ederek, bundan bir buçuk asır evvel Mevlâna Halid Zülcenâheyn'in Hindistan'dan getirdiği parlak bir ilm-i hakikat rusuhuyla o zamanda meydan alan te'vilât-ı fâsideyi ve şübehatı dağıtarak yüz senede elli milyondan ziyade insanları daire-i irşadına aldığı ve tenvir ettiği zamanın tarihine tam tamına tevafukla bakar."(3)

Bu izahlardan da anlaşılacağı üzere, Risale-i Nurlar müteahhirin ekolündendir.

Dipnotlar:

(1) bk. [İşaratü'l-İ'caz, Fatiha Suresi.](#)

(2) bk. [a.g.e.](#)

(3) bk. [Şualar, Birinci Şuâ.](#)